

Het Europa van de technologie

De exportspecialisatiecoëfficiënt voor technologisch hoogwaardige producten is voor de VS in de afgelopen twintig jaar gedaald van 1,27 naar 1,20, voor Japan gestegen van 0,72 naar 1,33 en voor de Europese Gemeenschap gedaald van 1,01 naar 0,87. Europessimisten zien daarin het bewijs dat de Europese industrie op de wereldmarkt voor geavanceerde producten niet met de VS en Japan kan concurreren en inmiddels een aanzienlijke achterstand heeft opgelopen. Dat is niet zo best omdat de nieuwe technologieën bepalend zullen zijn voor de „wealth of nations” in de komende vijftig jaar. Anderen, die wat minder pessimistisch zijn, menen dat het zo'n vaart niet loopt en dat de Europese industrie via een krachtige inhaalbeweging het verloren terrein kan terugwinnen. Het ontbreekt Europa immers niet aan kennis, kapitaal of geschoolde arbeid – de belangrijkste produktiefactoren in de „high-tech society”. Maar wil Europa in de internationale technologiewedloop niet achterop raken, dan moet het wel zijn verdeeldheid en protectionisme laten varen en meer slagvaardigheid aan de dag leggen dan tot nu toe is vertoond. Drie zaken zijn daarbij van bijzonder belang.

De belangrijkste voorwaarde voor het overbruggen van de Europese „technology gap” is de *totstandkoming van een gemeenschappelijke markt*. Uit allerlei onderzoeken blijkt dat de aanwezigheid van een thuismarkt van voldoende omvang in veel gevallen een noodzakelijke voorwaarde is voor succesvolle introductie van „high-tech”-producten op de wereldmarkt. De research-, ontwikkelings- en aanloopkosten zijn vaak zo hoog dat zij op een kleine afzetmarkt niet kunnen worden goedge maakt. De fragmentatie van de Europese markt is een van de belangrijkste oorzaken waarom de Europese industrie in een aantal „high-tech”-sectoren de boot heeft gemist. Een onderzoek van het NEI in opdracht van de Europese Investeringsbank naar de concurrentiepositie van de Europese industrie in specifieke „high-tech”-productgroepen toonde aan dat de Europese „performance” met name zwak is in sectoren die door een hoge schaalelasticiteit worden gekenmerkt¹⁾. Ook Nelson en Pelkmans concluderen in hun artikel in dit nummer van *ESB* dat er een negatief verband bestaat tussen de fragmentatie van de interne markt en de concurrentiepositie van de Europese industrie.

Naast schaalvoordelen bij de introductie van nieuwe producten is er nog een tweede reden om de voltooiing van de interne markt met kracht ter hand te nemen. De fragmentatie van de markt veroorzaakt hoge kosten als gevolg van fysieke, technische en fiscale handelsbelemmeringen. Daarbij valt te denken aan kosten die veroorzaakt worden door grenscontroles, administratieve procedures, uiteenlopende technische voorschriften, octrooi- en patentproblemen, gebrek aan harmonisatie en standaardisatie, valutaproblemen, verschillen in BTW-tarieven, het tegen elkaar opbieden met steunverlening, en kosten van nationale protectie. Exacte cijfers over de omvang van deze kosten zijn niet te geven, maar het gaat om tientallen zo niet honderden miljarden gulden per jaar die zouden kunnen worden bespaard als de geïntegreerde Europese markt een feit was. Volgens Nelson en Pelkmans moet men denken aan een orde van grootte van 3 à 5% van het bruto produkt van de Gemeenschap.

Het derde argument voor voltooiing van de interne markt is dat daardoor de concurrentie binnen de Gemeenschap wordt aangewakkerd. Dit leidt tot lagere kosten en hogere kwaliteit van producten. De gevolgen van toenemende concurrentie zullen echter ingrijpend zijn. Van de meer dan tien Europese automobiellustrieën zullen er misschien maar drie overblijven, van de elektronicaconcerns ook maar drie of vier en alle nationale telecommunicatiebedrijven moeten het veld ruimen voor slechts een paar internationale concerns. Het lijdt geen twijfel dat de weerstanden tegen een dergelijke sanering buitengewoon groot zullen zijn. Maar het is de enige manier om internationaal concurrerend te blijven of te worden.

Een tweede voorwaarde om de Europese concurrentiepositie in „high-tech”-producten te verbeteren is een *versterking van de industriële structuur*. In de eerste plaats is meer samenwerking tussen Europese ondernemingen onderling nodig om tot stan-

daardisering, onderlinge afstemming van researchprojecten, informatie-uitwisseling e.d. te komen. Er gaat nu veel te veel energie verloren met het langs elkaar heen en tegen elkaar in werken. Daarnaast zijn samenwerkingsovereenkomsten tussen Europese en Amerikaanse of Japanse bedrijven toe te juichen om een snelle transfer van nieuwe technologieën mogelijk te maken. Het „if you can't beat them, join them” kan in dit verband beslist een zinvolle strategie zijn.

Daarnaast moet de industriële structuur worden versterkt door het creëren van een infrastructuur van kleine toeleveringsbedrijfjes geconcentreerd rond grotere multinationale ondernemingen. Deze kleine, flexibele, sterk concurrerende bedrijfjes vormen een geweldig innovatiepotentieel in een economie. De aanwezigheid van een dergelijke industriële infrastructuur is een van de belangrijkste verklarende factoren achter de Japanse successen op het gebied van de micro-elektronica en andere „high-tech”-productgroepen. Alles wat er toe kan bijdragen om ook in Europa een klimaat te scheppen waarin zulke bedrijfjes uit de grond schieten en kunnen gedijen mag niet worden nagelaten.

Een laatste voorwaarde om het „Europa van de technologie”, zoals de Europese Commissie het noemt, dichterbij te brengen, is het *bevorderen van het innovatieklimaat* en het kritisch doorlichten c.q. afschaffen van alles wat economische vernieuwing in de weg staat. Daaronder vallen tal van wetten en regelingen die slechts dienen om gevestigde belangen te beschermen en die de economische dynamiek blokkeren. Het gaat daarbij om zaken als het beëindigen van de steunverlening aan onrendabele bedrijven (tientallen miljarden per jaar in de EG), het hervormen van het Europese landbouwbeleid, dat nog altijd meer dan tweederde van de Europese begrotingsmiddelen opsloort, het vergroten van de mobiliteit op de arbeidsmarkt, het doorbreken van verstarringen in het wetenschappelijke onderwijs en onderzoek, het slechten van barrières op de kapitaalmarkt en het scheppen van een klimaat dat het ontstaan van nieuwe bedrijven bevordert. Er is op al deze terreinen voor de Europese en nationale overheden nog een massa werk te doen.

Ontegengesteld is er de laatste tijd op Europees niveau veel gaande om de hier genoemde punten aan te pakken. Het Witboek van de Europese Commissie over de voltooiing van de interne markt bevat een actieprogramma van 300 punten dat er op gericht is om vóór 31 december 1992 de ongedeelde interne markt te realiseren. Er is een hele reeks programma's gelanceerd (EUREKA, ESPRIT, FAST, BRITE) om de samenwerking tussen Europese bedrijven op technologisch gebied te bevorderen. Het Groenboek van commissaris Andriessen bevat belangrijke aanzetten om het Europese landbouwbeleid te hervormen. En in vrijwel alle lidstaten geniet industriële vernieuwing de hoogste prioriteit in het sociaal-economische beleid. De meeste plannen verkeren echter nog in het stadium van goede voornemens. Het komt er nu op aan deze in daden om te zetten.

De Europese Gemeenschap bevindt zich in een kritieke fase van haar geschiedenis. De positieve effecten van de totstandkoming van de douane-unie in 1968 zijn uitgewerkt en er zijn negatieve effecten van een verdeeld en verstarde „non-Europa” voor in de plaats gekomen. De kosten hiervan zijn in de afgelopen jaren iedereen duidelijk geworden. De tijd is rijp voor een nieuwe doorbraak. Het is te hopen dat onder het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Raad per 1 januari a.s. belangrijke stappen naar het „Europa van de technologie” worden gezet.

L. van der Geest

1) J.H.P. Paelinck, Kansen voor de Europese economie, *ESB*, 28 maart 1984.